

עשרת הדברות בפרשת קדושים

ויקרא רבה פרשה כד סימן ה – היכן עשרת הדברות בפרשה

שׁוֹנָה ר' חייא: מלמד, שפרשה זו נאמרה בהקלה¹. ומפני מה נאמרה בהקלה? מפני שרוב גופי תורה תלויין בה.² ר' לוי אמר: מפני שעשרת הדברות כלולין בתוכה³: "אנכי ה' אלהיך" - וכתוב כאן: "אני ה' אלהיכם" (יט ב).⁴ "לא יהיה לך אלהים אחרים על פני" - וכתוב כאן: "אל תפנו את האלילים ואלהי מסכה לא תעשו לכם" (יט ד). "לא תשא את שם אלהיך לשוא" - וכתוב כאן: "ולא תשבעו בשמי לשקר" (שם יב). "זכור את יום השבת לקדשו" - וכתוב כאן: "ואת שבתתי תשמורו" (שם ג). "כבד את אביך ואת אמך" - וכתוב כאן: "איש אמו ואביו תיראו" (שם).⁵ "לא תרצח" - וכתוב כאן: "לא תעמוד על דם רעך" (שם טז).⁶ "לא תנאף" - וכתוב כאן: "אל תחלל את בתך להזנותה" (שם כט).⁷ "לא תגנוב" - וכתוב כאן: "לא תגנובו ולא תכחשו" (שם יא). "לא תענה ברעך עד

¹ מהלשון "נאמרה" ולא "נאמרת", נראה שמדובר באירוע בעבר שמשם כינס את העם לשמוע פרשה זו ביחד (לצד סדר הלימוד המדורג שמשם מלמד לאהרון ואח"כ לבניו ואח"כ לזקנים וכו', כמתואר בגמרא עירובין נד ע"ב, מובא בדברינו [כשמש כועס](#) בפרשת שמיני). ויש עוד "ויקהל" בתורה ואין כאן "מחלוקת" עם מצוות הקהל המוזכרת בתורה בסוף ספר דברים (פרשת וילך, דברים לא י-ג), שבה קראו בספר דברים. ראו פרשת המלך במסכת סוטה פרק ז משנה ח, בספר החינוך מצוה תריב וברמב"ם הלכות חגיגה פרק ג. אבל אולי גם אין זה אירוע חד-פעמי, לא בימי משה ולא מאוחר יותר של לימוד תורה בציבור ויש עוד מיני "הקהל", דוגמת זה שבספר נחמיה פרק ח'. ראו [גיליונות נחמה לייבוביץ "קדושים תהי"](#) בפרשה זו.

² שיש בה מצוות רבות: שלוש עשרה מצוות עשה ושלושים ושמנה מצוות לא תעשה עפ"י ספר החינוך. הפתיחה "שׁוֹנָה" של ר' חייא לקוחה ממדרש ספרא בפרשתנו ספרא קדושים פרשה א: "וידבר ה' אל משה לאמר, דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם קדושים תהיו, מלמד שהפרשה נאמרה בהקלה. ומפני מה נאמרה בהקלה? מפני שרוב גופי תורה תלויים בה". האם נוכל ללמוד מכאן שמדרש ויקרא רבה, שהוא מדרש אמוראי, מתייחס למדרש ספרא - תורת כהנים, כאל "משנה"? עכ"פ, אין זה מונע מר' לוי, שגם הוא אמוראי, לחלוק או להציע פירוש אחר. דרכי אגדה אינן כדרכי התלמוד (בהלכה) ביחסו למשנה.

³ הקהל ההיסטורי, מקור כל ה"הקהלים", הוא מעמד הר סיני של עשרת הדברות. כאן בפרשתנו, משה כאילו חוזר על מעמד הר סיני בשילוב עם "אלה המשפטים". ראו בתחילת פרשת משפטים את כל המדרשים והפרשנים (רש"י) המסבירים את המשניות העניין מדברות כלליות לדינים ומשפטים. וכאן הם מעורבים ושזורים זה בזה. זו שיטת ר' לוי. ובימינו, "הקהל" של פרשה זו הוא קריאתה בציבור בבית הכנסת והנהגים לעמוד יש להם סמך בשל עשרת הדברות והנהגים לשבת יש להם סמך בשל לימוד תורה שהיה בישיבה. וכאן אפשר לעצור ולעשות חידון לילדים שימצאו בעצמם את כל הפסוקים בפרשתנו שהם המקבילים לעשרת הדברות. רמז ראשון: כל התשובות נמצאות בפרק הראשון של הפרשה (פרק יט). רמז שני: תשעה מתוך עשרת הדברות נמצאים בח"י הפסוקים הראשונים של הפרשה ורק אחד בפסוק כט.

⁴ על שינוי הלשון בין יחיד "אנכי ה' אלהיך" לרבים: "אני ה' אלהיכם", כבר העירו המפרשים שהפסוק כולו בלשון רבים כולל הציווי "קדושים תהיו". ועוד, שכאן הביטוי "אני ה' " או "אני ה' אלהיכם" חוזר על עצמו ושזור לאורך כל הפרשה. הדיבר הראשון אנכי איננו רק ראשון למנין אלא גם ראשון לבניין והוא נותן תוקף לכל שאר הציוויים והדיברות.

⁵ ההקבלה כאן ברורה ופשוטה, אך יש בה גם תוספת חשובה בהתייחסות לחידוד ההבדל בין מורא לכבוד אב ואם שעליו דנה הגמרא במסכת קידושין. ראו רש"י, בעקבות הגמרא בקידושין פרק ראשון דף לא על הפסוקים בפרשתנו: "אמו ואביו תיראו" - כאן הקדים אם לאב, לפי שגלוי לפניו שהבן ירא את אביו יותר מאמו, ובכבוד הקדים אב לאם, לפי שגלוי לפניו שהבן מכבד את אמו יותר מאביו, מפני שמשדלתו בדברים ... איזהו מורא? לא ישב במקומו ולא ידבר במקומו ולא יסתור את דבריו. ואיזהו כבוד? מאכיל ומשקה, מלביש ומגעיל, מכניס ומוציא". ובא המדרש שלנו שהגם שהם נמנות כשתי מצוות נפרדות בסדר המצוות (ספר החינוך מצווה כז כיבוד אב ואם בפרשת יתרו ומצווה ריב מורא אב ואם בפרשתנו), שורש אחד להם.

⁶ העמדת "לא תעמוד על דם רעך" במקביל ל"לא תרצח" היא הרחבה גדולה של האחריות לדיני נפשות. היא כוללת מחויבות להציל את חבריו ולא לעמוד מהצד: "מנין לרואה את חברו שהוא טובע בנהר או חיה גורתו או לסטין באין עליו שהוא חייב להצילו? תלמוד לומר: לא תעמוד על דם רעך" (סנהדרין עג ע"א) (ראו רש"י שם). כולל מחויבות להציל מידי רודף, הדוגמא של חסיד שוטה שלא מציל אשה מטביעה (סוטה כא ע"ב), וכולל מחויבות למסור עדות: "ומנין שאם אתה יודע לו עדות אין אתה רשאי לשתוק עליה? תלמוד לומר: לא תעמוד על דם רעך" (ספרא בפרשתנו, בדרינו והוא [עד או ראה או ידע](#)). ראו גם רמב"ן דברים כב ח שקושר את "לא תעמוד על דם רעך" עם מצוות מעקה! ראו דברינו [לא תעמוד על דם רעך](#) בפרשה זו.

⁷ בנוסח וילנא של ויקרא רבה כאן, בדומה לתנחומא הרגיל שנראה להלן, מובא כאן את הפסוק: "מות יומת הנואף והנואפת" שבהמשך הפרשה (פרק כ פסוק י), אשר לכאורה מתאים יותר מהבחינה הלשונית ל"לא תנאף" של עשרת הדברות. אבל הנוסח שהבאנו (מרגליות, א.א. הלוי) מעדיף את הפסוק "אל תחלל את בתך להזנותה". אולי משום שהוא בלשון "אל" שהוא ציווי קטגורי של איסור – לא תעשה - בלי ציון של עונש בצידו, בדומה לכל עשרת הדברות. וגם אולי משום שהוא ברוח הציוויים הקצרים והקטגוריים האחרים המאפיינים את פרק יט הפותח את פרשת קדושים. שימו לב שהדרשן מנסה למצוא את כל המקבילות מפרק יט. בפרק כ מתחיל עניין חדש.

שקר" - וכתוב כאן: "לא תלך רכיל בעמך" (יט טז).⁸ "לא תחמוד בית רעך" - וכתוב כאן: "ואהבת לרעך כמוך" (יט יח).

ר' יוחנן בשם רבי שמעון בן יוחאי אמר: ג' פרשיות הכתיב לנו משה רבינו בתורה וכל אחת ואחת מהן יש בה משישים שישים מצות. ואלו הן: פרשת פסחים,¹⁰ ופרשת נזיקין,¹¹ ופרשת קדושים. ר' לוי בשם ר' שילא מכפר תמרתא אמר: משבעים שבעים.¹² אמר ר' תנחומא: ואינם חלוקים. מי שעשה פרשת פסחים שבעים, כלל עמה פרשת תפילין. מי שעשה פרשת נזיקין שבעים כלל עמה פרשת שמיטה. ומי שעשה פרשת קדושים שבעים כלל עמה פרשת עריות.¹³

מדרש תנחומא (בובר) פרשת קדושים סימן ג - נוסח תנחומא¹⁴

"דבר אל כל עדת בני ישראל" - מה ראה לומר הפרשה הזו בכינוס, למה לא אמר: דבר אל בני ישראל, כשאר פרשיות, אלא "אל כל עדת"?¹⁵ לפי שכל הדברות כלולין בתוכה. כיצד? בדברות כתיב: אנכי ה' אלהיך (שמות כ ב), וכאן: אני ה' אלהיכם (ויקרא יט ב). בדברות כתיב: לא יהיה לך אלהים אחרים על פני (שמות כ ב), וכאן: אל תפנו אל האלילים (ויקרא יט ד). בדברות כתיב: לא תשא (שמות כ ו), וכאן: לא תשבעו בשמי לשקר (ויקרא יט יב). בדברות כתיב: זכור את יום השבת (שמות כ ז), וכאן כתיב: את שבתותי תשמורו (ויקרא יט ג). בדברות כתיב: כבד את אביך ואת אמך (שמות כ יא), וכאן כתיב: איש אמו ואביו תיראו (ויקרא יט ג). בדברות כתיב: לא תרצח (שמות כ יב), וכאן כתיב: לא תעמוד על דם רעך (ויקרא יט טז).¹⁶ בדברות כתיב: לא תנאף (שמות כ

⁸ עד כאן ראינו שפרשת קדושים מרחיבה את הדיבר המקביל בעשרת הדברות (ראו הערות 4 ו-5), וכאן לכאורה אין זה כך שהרי רכילות פחותה מעדות שקר. אבל לא היא! רכילות היא דבר קשה והרסני הרבה יותר מעדות שקר שניתן לבדוקה או להזימה בבית דין ויש לה עונש ברור בתורה (ובימינו עם כל הפייק ניוז והשיימינג ברשתות החברתיות הדברים ברורים). ראו תחילה רש"י על פסוק זה: "לא תלך רכיל - אני אומר על שם שכל משלחי מדנים ומספרי לשון הרע הולכים בבתי רעיהם לרגל מה יראו רע או מה ישמעו רע לספר בשוק, נקראים הולכי רכיל". זאת ועוד, יש לקרוא את הפסוק בשלמותו! מה כתוב בו: "לא תלך רכיל בְּעַמֶּיךָ לֹא תַעֲמֹד עַל דָּם רַעַךְ אֲנִי ה'". ראו מסכת דרך ארץ פרק היוצא הלכה יג: "רבי יצחק אומר: האוכל קורצין (מלשין) הרי זה משופכי דמים, שנאמר: לא תלך רכיל בעמך לא תעמוד על דם רעך". וברמב"ם הלכות דעות פרק ז הלכה א: "המרגל בחבירו עובר בלא תעשה שנאמר לא תלך רכיל בעמך, ואע"פ שאין לוקין על דבר זה עון גדול הוא וגורם להרוג נפשות רבות מישראל, לכך נסמך לו ולא תעמוד על דם רעך, צא ולמד מה אירע לדואג האדומי". והדברים חוזרים לציווי לא תעמוד על דם רעך בפרשה זו.

⁹ בכל תשעה הדברות עומד "לאו" מול "לאו" או "עשה" מול "עשה", ורק בדיבר האחרון "לא תחמוד" שהוא "לא תעשה", ההקבלה היא עם "ואהבת לרעך כמוך" שהיא בלשון "עשה" ובין שינוי לשון זה, מזכיר את הסיפור על הגר שבא להתגייר אצל שמאי "על מנת שתלמדני כל התורה כולה כשאני עומד על רגל אחת" ולא קיבלו. ואח"כ בא אצל הלל ואמר לו: "דעלך סני לחברך לא תעביד - זו היא כל התורה כולה, ואידך - פירושה הוא, זיל גמור" (שבת לא ע"א). הלל לא אמר לו "ואהבת לרעך כמוך", כפי שרבים נוטים לטעות, אלא בלשון לא תעשה: מה ששנוי עליך, אל תעשה לחברך. ואפילו ר' עקיבא שאמר על פסוק זה "זה כלל גדול בתורה" הוא שקבע גם את הכלל "חייך קודמים לחיי חברך". ראו רמב"ן על פסוק זה בפרשה (יט יח). וראו גם תרגום יונתן בן עוזיאל על הפסוק שאומר: "ותרחמי לחברך דמן את סני לך לא תעביד ליה". ובהמור הבריטי אומרים: וגם מה שחביב עליך אל תמהר לעשות לחברך, כי אפשר שיש לו טעם שונה משלך ...

¹⁰ שמות פרק יב בו נצטוו על מצוות הפסח ובהמשך שם גם על מצוות בכורות, פטר חמור ותפילין. ובמכילתא דרשב"י שם: "דברו אל כל עדת בני ישראל - מלמד שפרשה זו נאמרה בהקהל". הרי לנו עוד "הקהל".

¹¹ פרשת משפטים בספר שמות.

¹² בספירה שבידינו (עפ"י ספר החינוך) יש בפרשת בא עשרים מצוות, בפרשת משפטים חמישים ושלוש ובפרשתנו חמישים ואחת מצוות. ובכל מקרה אלה הפרשות של בבל ושל ימינו ולא של ארץ ישראל עליהם מדבר המדרש. (לחלוקת הסדרות לפי מתכונת הקריאה בארץ ישראל, ראו סידרא באתר מחלקי המים). "שישים" ו"שבעים" הוא כנראה לשון גוזמא ויש אומרים שאלה מספר הפסוקים בפרשות/סדרות אלה. בפרשת קדושים יש 64 פסוקים, באחרות - לא ספרנו.

¹³ פרשת עריות היא סוף פרשת אחרי מות, ויקרא פרק יח, שאנו קוראים בתפילת מנחה ביום הכיפורים. מכאן יכולנו למצוא אולי סמך לחיבוריות של פרשיות אחרי מות וקדושים, כמו שחל בד"כ בשנים שאינן מעוברות. אך כאמור, מדובר בסדרות ארץ ישראל ולא בפרשות שלנו ויש לעיין בדבר. לעניינינו, נראה שלא בכדי הובאה דרשתו של ר' יוחנן בהמשך לדרשת ר' לוי על עשרת הדברות (או ההפך, לא בכדי מדגיש ר' לוי את עשרת הדברות בתוך פרשה בה יש מצוות רבות מסביב). כבר ציינו מספר פעמים את הסכנה שחז"ל ראו בהדגשת עשרת הדברות והעמדתם בדרגה גבוהה יותר משאר המצוות, אם מסיבות פנים ואם כטענה נגד המינים +תרעומת המינים". ראו דברינו עשרת הדברות בסידור בפרשת יתרו. וכאן, יש לדרשנים הזדמנות פז להראות איך אמנם עשרת הדברות משולבות במארג הרבה יותר רחב ומגוון של מצוות הרבה.

¹⁴ נפנה למדרש מאוחר יותר, תנחומא בובר, ונראה כיצד הוא דורש עניין זה. נערוך השוואה משולשת, עם ויקרא רבה לעיל ועם נוסח תנחומא הרגיל. נשתדל להשוות משולש זה בלי לבלבל את הקורא.

¹⁵ המדרש פותח בלשון המקרא: "אל כל עדת ישראל" שהוא המקור לכל עניין הקהל וכינוס. אמנם, אין זה המקום היחיד בתורה בו כתוב: "כל עדת ישראל", ראו שמות יב ג, פרשת בא: "דברו אל כל עדת ישראל לאמר" וכן בשמות לה א, פרשת ויקהל: "ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אליהם". אך באמת, זה ביטוי נדיר וגם שני המקומות האלה, החודש הזה לכם ערב יציאת מצרים ופרשת ויקהל בציווי על המשכן, היו מקרים מיוחדים. ומכאן לחידוש הלשוני של מדרש תנחומא שמשמש במונח כינוס ולא "הקהל" כמו מדרש ספרא ויקרא רבה, אולי משום שבתקופתו כבר קנה המונח "הקהל" שבייתה כמיוחד למצוות הקהל של מוצאי שביעית. ואולי נוכל ללמוד מכאן על שורשי בית הכנסת שלנו, על כינוסים והתכנסויות העם לקריאת תורה בפומבי במועדים ואירועים מיוחדים. אך לא במונח "הקהל", שהפך לשם שמור.

¹⁶ עד כאן בדיוק כמו ויקרא רבה, מכאן ואילך יש שינויים.

(ב), וכאן כתיב: קדושים תהיו (ויקרא יט ב).¹⁷ בדברות כתיב: לא תגנוב (שמות כ יב), וכאן כתיב: לא תגנובו (ויקרא יט יא). בדברות כתיב: לא תענה ברעך עד שקר (שמות כ יב), וכאן כתיב: לא תלך רכיל בעמך (ויקרא יט טז). בדברות כתיב: לא תחמוד (שמות כ יג), וכאן כתיב: לא תעשוק את רעך ולא תגזול (ויקרא יט יג). הוי: ¹⁸ למה אמר לו הקב"ה לומר את הפרשה הזו בכינוס? שכל הדברות כלולין בתוכה, לכך נאמר: דבר אל כל עדת בני ישראל.¹⁹

אבן עזרא ויקרא פרק יט פסוק ב – שיטת אבן עזרא

אל כל עדת בני ישראל - אמר להם, שגם יש מצות אחרות אם לא תשמרום תגורשו מן הארץ²⁰ והם עשרת הדברים הנזכרים ... ואת שבתותי תשמרו - זכור את יום השבת ... איש אמו ואביו תיראו הוא דבור כבד את אביך ואת אמך ... לא תעמוד על דם רעך - דבור לא תרצח ... גם לא תגנובו, ולא תכחשו ולא תשקרו ולא תעשוק את רעך - כנגד השלושה הנשארים.²¹

ירושלמי מסכת ברכות פרק א הלכה ה – עשרת הדברות בקריאת שמע

מפני מה קורין שתי פרשיות הללו בכל יום? ²² ר' לוי ור' סימון. ר' סימון אמר: מפני שכתוב בהן שכיבה וקימה. ר' לוי אמר: מפני שעשרת הדברות כלולין בהן.²³
 "אנכי ה' אלהיך" - "שמע ישראל ה' אלהינו."
 "לא יהיה לך אלהים אחרים על פני" - ה' אחד.²⁴
 "לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא" - "ואהבת את ה' אלהיך", מאן דרחים מלכא לא לישתבע בשמיה ומשקר.
 "זכור את יום השבת לקדשו" - "למען תזכרו."²⁵
 "כבד את אביך ואת אמך" - "למען ירבו ימיכם וימי בניכם."²⁶

¹⁷ בתנחומא הרגיל: "דברות כתיב: לא תנאף, וכאן: מות יומת הנואף והנואפת". וביקרא רבה לעיל: "לא תנאף - וכתוב כאן: אל תחלל את בתך להזנותה". ראו הסברנו בהערה 7 לעיל. הרי לנו שלוש אפשרויות למצוא את הדיבר השביעי לא תנאף בפרשתנו. נראה שתנחומא בובר מעדיף את "קדושים תהיו" בשל ההקשר הרחב של קדושה מול איסור זנות ועריות. ראו רש"י בראש פרשתנו: "קדושים תהיו" - הו פרשים מן העריות ומן העבירה, שכל מקום שאתה מוצא גדר ערוה אתה מוצא קדושה", היוצר את הקשר הנגדי בין עריות וקדושה (בין קדשה וקדושה). רש"י זה מבוסס על מדרש ויקרא רבה כד ו: "אמר ר' יהודה בן פזי: מפני מה נסמכה פרשת עריות לפרשת קדושים? אלא ללמדך, שכל מקום שאתה מוצא בו גדר ערוה אתה מוצא קדושה". ואנו נוסף, שפרק יט שהוא ליבה של פרשת קדושים יש איסור עריות לפניו (פרק יח בפרשת אחרי מות) ועונשי עריות אחריו (פרק כ בפרשתנו). ובדומה להערה 9 לעיל על "ואהבת" שהוא כנגד "לא תחמוד", גם כאן מעדיף ספר ויקרא, עפ"י מדרש תנחומא זה, את "קדושים תהיו" בלשון עשייה, על פני "לא תנאף" שהוא בלשון לא תעשה.

¹⁸ לשון סיכום וסגירת הדרשה שחוזרת לפתיחתה.

¹⁹ במדרש מאוחר (יחסית לספרא ויקרא רבה) אין זכר לשיטת ר' חייא "מפני שרוב גופי תורה תלויים בה", אלא רק לשיטת ר' לוי: "מפני שעשרת הדברות כלולים בה". בהשוואת הפסוקים בדרשת ויקרא רבה לעיל, ניסינו להראות שגם לשיטת ר' לוי, יש הרחבה בפרשתנו, יש אזכור עשרת הדברות בתוך מארג רחב יותר של מצוות, אבל זו הייתה התוספת של ר' יוחנן בשם ר' שמעון בר יוחאי שם (ראו הערה 13) ואילו כאן, המדרש פותח ומסיים בחשיבות עשרת הדברות - הם הסיבה לכינוס. האם יש כאן ניסיון של דורות מאוחרים, ר' לוי בפרט, לחזור ולתת לעשרת הדברות את הדגש שלהם? האם קולה של הגישה המצמצמת חוזר ונשמע, בדומה לסיום הידוע בסוף מסכת מכות: "בא ישעיהו והעמידן על שש ... בא מיכה והעמידן על שלוש ... בא חבקוק והעמידן על אחת וכו' ", או שגם ר' לוי מסכים שכאן משה מסביר לעם את עשרת הדברות בהקשר רחב יותר? ואולי שוב קשור הדבר ל"תרעומת המינים".

²⁰ בנוסף לעריות של פרשת אחרי מות עליהן נאמר: "ולא תקיא אתכם הארץ ... כאשר קאה את הגוי אשר לפניכם". ראו דברינו **כמעשה ארץ מצרים וכמעשה ארץ כנען** בפרשת אחרי מות.

²¹ לא ברור אם אבן עזרא ראו את המדרשים הנ"ל, אבל לשיטתו, לא תגנובו, ולא תכחשו ולא תשקרו ולא תעשוק את רעך שבפרשתנו, הם כקבוצה אחת כנגד לא תגנובו, לא תענה ברעך עד שקר ולא תחמוד שבעשרת הדברות. ראו פירוש תולדות יצחק, דודו של מרן ר' יוסף קארן, על הפסוק שמדייק לשים את לא תעשוק - כנגד לא תחמוד, וכפי שראינו, כבר קדם לו מדרש תנחומא הנ"ל. אבל אבן עזרא מעדיף השוואה בקבוצות ולא אחד מול אחד, לפחות באחרונים. מה בא דבר זה ללמדנו?

²² מדובר על פרשות שמע והיה אם שמע תשמעו, שתי הפרשיות הראשונות של קריאת שמע. ובהמשך דנה הגמרא שם לגבי הפרשה השלישית שבתחילה רצו לקבוע אותה פרשת בלעם ורק מאוחר יותר נוספה פרשת ציצית כפי שאנו אומרים בהגדה. ראו גם בבלי ברכות יב ע"ב: "אמר רבי אבהו בן זוטרתני אמר רבי יהודה בר זבידא: בקשו לקבוע פרשת בלק בקריאת שמע, ומפני מה לא קבעוה - משום טורח צבור". וכבר הרחבנו בנושא זה בדברינו **פרשת בלעם** בפרשת בלק זה נושא אחר.

²³ ר' לוי עקבי. הוא חותר למציאת עשרת הדברות בכל מקום. אלא שכאן מדובר לא על אירוע חד-פעמי של כינוס "כל עדת בני ישראל" ע"י משה, אלא בקריאת שמע שאומרים פעמיים באהבה בכל יום.

²⁴ ראו איך הוא חותך את הפסוק: "שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד" לשניים על מנת לתת מענה לשני הדברות הראשונים.

²⁵ מה הקשר? הגמרא ממשיכה שם ומסבירה: רבי אומר: זו מצות שבת שהיא שקולה כנגד כל מצותיה של תורה דכתיב: ואת שבת קדשך הודעת להם ומצות וחוקים ותורה צוית וגו' (נחמיה ט ד) - להודיעך שהיא שקולה כנגד מצותיה של תורה". ניחא, אבל "למען תזכור" לקוח מהפרשה השלישית, פרשת ציצית שהוספה רק מאוחר יותר (ראו הערה 22) וכאן הוא מדבר על שתי הפרשות הראשונות!

²⁶ משום שכתוב בדיבר של כבד את אביך ואמך: "למען ירבו ימיכם וימי בניכם" על האדמה אשר ה' אלהיך נתן לך".

"לא תרצח" – "ואבדתם מהרה" מאן דקטיל מתקטיל.²⁷
 "לא תנאף" – "לא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם" ...
 "לא תגנוב" – "ואספת דגנך" ולא דגנו של חברך.²⁸
 "לא תענה ברעך עד שקר" – "אני ה' אלהיכם".²⁹
 "לא תחמוד בית רעך" – "וכתבתם על מזוזות ביתך" - ביתך ולא בית חברך.³⁰

תמן תנינן:³¹ אמר להן הממונה: ברכו ברכה אחת והן ברכו. מה בירכו? רב מתנה אמר בשם שמואל: זו ברכת תורה. וקראו עשרת הדברים שמע והיה אם שמוע ויאמר ... שעשרת הדברות הן הן גופה של שמע, דרב מתנה ורבי שמואל בר נחמן תרויהון אמרי: בדין היה שיהיו קורין עשרת הדיברות בכל יום. ומפני מה אין קורין אותן? מפני טענת המינין שלא יהו אומרים: אלו לבדם ניתנו לו למשה בסיני.³²

שמות רבה מג ה פרשת כי תשא – מלשון יחיד ללשון רבים

"ויחל משה את פני ה' אלוהיו" - אמר ר' יהושע בן לוי בשם ר' שמעון בר יוחאי: פתח של תשובה פתח לו הקב"ה בסיני: "אנכי ה' אלהיך". למה? בשעה שעשו ישראל העגל היה משה מפיס את האלהים ולא היה שומע לו. אמר לו (הקב"ה למשה): אפשר שלא נעֶשֶׂה בהם מדת הדין על שבטלו את הדיבור? אמר משה: ריבון העולם, כך אמרת בסיני: "אנכי ה' אלהיך" ולא אמרת: "אלהיכם"; לא לי אמרת! שמא להם אמרת! ואני בטלתי את הדבור! ... הוי: "ויחל משה את פני ה' אלוהיו". אמר ר' יהושע מסכנין בשם ר' לוי: לפיכך חזר וכתבה בלשון רבים: "אני ה' אלהיכם" (ויקרא יט ד), וכן בכל המצוות אומר: "אני ה' אלהיכם" ולא אמר עוד: "אני ה' אלהיך".³³

שבת שלום מחלקי המים

²⁷ מי שהורג נהרג – מידה כנגד מידה. ראו מסכת אבות פרק ב שנה ו: "אף הוא ראה גולגלת אחת שצפה על פני המים, אמר לה: על דאטפת אטפוך וסוף מטיפיך יטופון". שים לב להפקעת משמעות "ואבדתם מהרה" מהגלות, כפשט הפסוקים, למוות.
²⁸ ראו דברינו [ואספת דגנך](#) בפרשת עקב. ושוב לפנינו לשון "עשה" (אבל לא בפרשתנו) מול לשון "לא תעשה". וכך גם ב"לא תחמוד" להלן.
²⁹ מה הקשר? הגמרא ממשיכה שם ומסבירה: "וכתיב: וה' אלהים אמת. מהו אמת? א"ר אבון: שהוא אלהים חיים ומלך עולם. א"ר לוי: אמר הקב"ה: אם העדת לחביריך עדות שקר, מעלה אני עליך כאילו העדת עלי שלא בראתי שמים וארץ". קעקוע יסודות החברה והסדר האנושי, כמוה כקעקוע העולם הפיסי, הבריאה. ויש להעמיק ולחקור ברעיון זה שנכנס לסידור תפילתנו כאשר אנו מוסיפים "אמת" לפסוק האחרון בקריאת שמע ולא חוששים (והספרדים גם כופלים באמירה). עוד ראו בגמרא בבלי ברכות יד ע"א-ע"ב דין נרחב בנושא.
³⁰ ראו ציטוט דרשה זו (דרך אליהו רבה וספר הכלבו) במשנה ברורה סימן ס"ק ב, שמונה את עשרת הדברות עפ"י הסדר של פסוקי קריאת שמע ומסכם: "על כן צריך האדם להתבונן בהם בעת אמירת קריאת שמע כדי שלא יבוא לעבור על אחת מהן". ויש סידורים בהם מסומן כל דיבר באותיות קטנות ליד הפסוק המתאים.
³¹ מסכת תמיד פרק ה משנה א: "אמר להם הממונה ברכו ברכה אחת והן ברכו קראו עשרת הדברים שמע והיה אם שמוע ויאמר ברכו את העם שלש ברכות אמת ויצבי ועבודה וברכות כהנים ובשבת מוסיפין ברכה אחת למשמר היוצא". והירושלמי מפסיק באמצע להסביר מה היא הברכה שברכו. בתלמוד הבבלי יש דעות שזו ברכת אהבת עולם או יוצר המאורות, אך הירושלמי סבור שזו שמדובר בברכת התורה "שעדיין לא יצאו המאורות".
³² מעשרת הדברות בפרשתנו גלשו לעשרת הדברות במקום נוסף בתורה: בפרשות קריאת שמע ומשמע לעשרת הדברות בעבודת המקדש ובתפילה. וכבר הרחבנו לדון בנושא זה דברינו [עשרת הדברות בסידור](#) בפרשת יתרו, בה הראינו את הרגישות של חז"ל בנושא זה, אם מסיבות פנים – החשש של הדגשת עשרת הדברות והעמדתם בדרגה גבוהה יותר משאר המצוות; ואם מסיבות חוץ – כטענה נגד המינים. מה שניסינו להראות בדף זה הוא שכבר במדרשים קדומים יש ניסיון למצוא את עשרת הדברות בקטעים אחרים של התורה, מספר ויקרא וספר דברים. ניסיון להראות שעשרת הדברות שזורים וכללים במארג רחב יותר של מצוות. ככל שמארג זה ייחקק יותר בלבנו ותודעתנו, תפחת אולי הסכנה שבציטוט עשרת הדברות והדגשתם "על חשבון" שאר המצוות.
³³ כבר הרחבנו בדרשה זו בדברינו [ויחל משה](#) – דרשה שניתן לצרפה לסיניגוריות על חטא העגל. אך חזרה וקפצה דרשה זו כאן, אגב הערה 4 לעיל על שינוי הלשון בין יחיד "אנכי ה' אלהיך" לרבים: "אני ה' אלהיכם". האם זו אמנם סיניגוריה? ראו דרשה הפוכה בפסיקתא זוטרתא (לקח טוב) שמות כ ב פרשת יתרו: "למה נאמר עשרת הדברות בלשון יחיד? לומר לך שצריך כל אחד ואחד מישראל לומר בשבילי ניתנו עשרת הדברות, ואני חייב לקיימן, ולא שיאמר דייה לתורה שיתקיים על ידי אחרים". ובמדרש הגדול שמות כ ב: "למה נאמרו עשרת הדברות בלשון יחיד? לומר שאפילו היחידים מבטלין אותן כאלו כולכם בטלתם אותם" – והוא מונה שם עשרה אישים ממיכה, דרך ירבעם, אבשלום, יואב, זמרי אחאב ועוד שכל אחד מהם ביטל דיבר מסוים. כל עשרת הדברות נאמרו בלשון יחיד, לא רק "אנכי ה' אלוהיך". ובפרשת השבוע קדושים כל ההקבלות והרמיזות לעשרת הדברות הם בלשון רבים!! מתוך כל ההשוואות הפרטניות לעיל, אולי לא שמנו לב להבדל כולל זה. עשרת הדברות, בספר שמות ובספר דברים, הם בלשון יחיד. וכל הצייויים בפרשתנו בספר ויקרא הם בלשון רבים! לקראת הכניסה לארץ - ראו [כי תבואו אל הארץ ונטעתם](#), וכל האזהרות על עריות בהקשר לארץ שבפרשה – האחריות הופכת לקולקטיבית [וכל ישראל ערבים זה בזה](#). וציטוט הירושלמי לעיל מזכיר לנו גם את ההבדל הידוע בין פרשה ראשונה של קריאת שמע שהיא בלשון יחיד ואין בה עונשים, ובין פרשה שנייה של קריאת שמע שכולה בלשון רבים ויש בה אזהרה ועונש של גלות מהארץ. שנוכה להיאחז בה לדורי דורות.